

Людство є носієм технологій та інформації в рамках держав чи міждержавних транснаціональних утворень і виступає сьогодні як геологічна сила, яка за масштабами своєї діяльності досягає (у деяких випадках переважає) масштабів природних процесів. Для практичної мети людина може конвентувати геологічні процеси, впливати як на середовище, так і на техносферу.

На сьогодні існують такі сценарії розвитку людини і біосфери внаслідок техногену:

- шлях посилення техногену, перенаселення планети і жорстка боротьба за ресурси з усіма;
- шлях цивілізованої колонізації космосу і освоєння його ресурсів;
- спосіб регулювання населення Землі відповідно до ресурсів біосфери.

Все частіше постають запитання: «Чи можливе позаземне життя у Всесвіті? Чи може бути вторинний шлях еволюції, який пройшла Земля, на інших планетах?» Криза біосфери піднімає питання необхідності використання науково-технічного потенціалу людства для пошуків виходу з цієї ситуації.

На основі знань, якими володіє людство на сьогодні, одним із варіантів вирішення цієї проблеми є пошук планет, придатних для освоєння людиною. В основу наших прогнозів покладена модель формування життя на Землі від прокариотів до людини, тобто від простого до складного за період більше ніж 3,8 млрд років.

ЛАНДШАФТНО-СОЗОЛОГІЧНА ОЦІНКА ГЕОРІЗНОМАНІТНОСТІ ПІВНІЧНО-ПОДІЛЬСЬКОГО УСТУПУ

Савка Г.С.¹, Шелест Д.В.^{1, 2}, Шушняк В.М.¹

¹Львівський національний університет імені Івана Франка (м. Львів, Україна)

²Національний природний парк «Північне Поділля»

У західній частині Люблінсько-Волино-Подільського (Західноукраїнського) краю, на межі рівнини Малевого Полісся і височин Розточчя та Опілля прослідковується виразний лінеament протяжністю близько 300 км з назвою Північно-Подільський уступ.

Об'єктом досліджень він є вже понад півтора століття. У 1935 р. при «Польському Товаристві природників ім. Коперника» було створено «Комісію для вивчення Північно-Подільського уступу». Результати досліджень членів комісії публікувались у часописі «Kosmos» та окремо видавались відбитки статей з серійним позначенням «Prace Komisji dla Badan Północnej krawędzi Podola» [3].

Внаслідок складної історії геолого-геоморфологічного розвитку Північно-Подільський уступ відзначається значним георізоманіттям. Під цим терміном маємо на увазі розмаїття елементів неживої природи: геологічної будови, рельєфу, ґрунтів, поверхневих і підземних вод. У літературі за цими елементами закріпилися різні терміни, зокрема: «геосайти», «геоморфосайти», «геотопи», «геоспадщина», «пам'ятки неживої природи». І вивчають їх традиційно геологи та геоморфологи. Нами ж здійснено оцінку георізоманітності (геосайтів) Північно-Подільського уступу з використанням ландшафтно-созологічного підходу.

Созологія ландшафту – науковий напрямок у ландшафтознавстві, об'єктом якого є ландшафтні комплекси як носії культурної і природної спадщини, а предметом – стратегія, тактика і механізми охорони, збереження та відтворення цих ландшафтних комплексів. Ландшафтно-созологічний аналіз геосайтів доцільно проводити з позицій теорії «ландшафтного місця», яка детально обґрунтована українським ландшафтознавцем М.Д. Гродзинським. У ландшафтознавчому трактуванні «геосайт» – це передусім «місце» – певний простір без територіальних відмінностей, компонентами якого є «наповнення місця», «значення місця» і «місцеположення місця». Важливими властивостями ландшафтного місця є «рематеріалізація» – відродження за умови збереження його значення на тому самому місцеположенні фізичного наповнення після його зникнення та «реінкарнація» – виникнення місця, яке переймає на себе значення, цінності та функції місця, яке фізично зникло [2].

За критерієм «наповнення» геосайти Північно-Подільського уступу поділяємо на декілька типів:

1. Місця із хронологічними зрізами історії геологічної розвитку регіону (місця розташування задокументованих відслонень, свердловин, шурфів). У ландшафтно-созологічному аналізі цього типу геосайтів особливо важливою є повнота і якість геологічної документації.

2. Місця знахідок історико-геологічних артефактів (скам'янілостей, палеонтологічних решток, конкрецій, давньольодовикових валунів). Найціннішими у геотуристичному контексті є місця, де артефакти збереглися «in situ».

3. Місця освоєння ресурсів надр, які є важливими в ідентифікації традиційної господарської спеціалізації регіону.

4. Місця прояву екстремальних геоморфологічних процесів.

5. Геолого-геоморфологічні об'єкти історико-культурного значення.

6. Природні водойми і водотоки з природними руслами, які стали рідкісними для регіону на фоні суцільно антропоізованих форм.

7. Джерела мінеральних і прісних вод.

8. Виразні природні ландшафтні домінанти (скелі, уступи, пагорби).

Критерій «значення» передбачає ранжування геосайтів за змістом (посередні, типові, рідкісні, унікальні, ендемічні), за статусом (світової, європейської, регіональної, місцевої спадщини) за природоохоронною категорією (пам'ятка природи, заповідне урочище, заказник, геосайт в межах національного природного парку, або регіонального ландшафтного парку) за функціями (освітня, наукова, туристична).

За критерієм «місцеположення» геосайти розглянуто у їх зв'язку з певними ландшафтно-типологічними одиницями. У цьому контексті характерними для Північно-Подільського уступу є «ландшафтні рівні» – схожі за ідентифікаційними ознаками до карпатських «стрий» – ландшафтні комплекси у межах місцевостей, складених низкою літологічно однорідних урочищ. Ідея виділення ландшафтних рівнів у ландшафтному устрої Розточчя належить О.М. Федіркові [1]. Згідно його поглядів кожен з ландшафтних рівнів пов'язаний з певним етапом історії розвитку й еволюції природи Розточчя: хвилястих денудаційних поверхонь та горбисто-пластових денудаційних поверхонь – дочетвертинний етап, давньольодовикових прохідних долин – плейстоценовий етап та сучасних річкових долин – голоценовий етап.

Майже впродовж всього простягання Північно-Подільський уступ перебуває під охороною як складова регіональних ландшафтних парків «Равське Розточчя», «Знесіння»; національних природних парків «Яворівський», «Північне Поділля», «Кременецькі гори». Вивчення георізоманіття на основі ландшафтно-созологічного підходу стане ваговою складовою проектів організації територій, охорони, відтворення і рекреаційного використання природних комплексів та об'єктів згаданих природоохоронних установ.

Список літератури

- [1] Брусак В.П., Міллер Г.П., Федірко О.М. Особливості ландшафтно-структури заповідника «Розточчя» // Природничі дослідження на Розточчі: Зб. наук.-техн. праць. – Львів: Вид-во УкрДЛТУ, 1995. – С. 60–70.
[2] Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: Місце і простір: Монографія / М.Д. Гродзинський. – К.: ВПЦ Київський університет. – 2005. – Т. 2. – 503 с.
[3] Jahn A. Północna krawędź Podola i historia jej badań // Czasopismo geograficzne // Polskie towarzystwo geograficzne. – Т. LX, zeszyt 3. – 1989. – S. 353–365.

РОЗПОДІЛ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У ҐРУНТАХ ДОРОЖНІХ ГЕОСИСТЕМ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ходан Г., Дячук А.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

Екологічні проблеми, пов'язані із забрудненням навколишнього природного середовища, вплив на здоров'я людей спонукають до пошуків шляхів їх вирішення й оцінки екологічного стану територій. Ландшафтно-геохімічний підхід дає змогу вивчити поведінку забруднюючих речовин, що залежить від особливостей ландшафтно-геохімічного середовища.

Транспорт зумовлює низку проблем, які умовно можна об'єднати в кілька груп (за основними напрямками взаємодії з довкіллям): 1) транспорт - великий споживач палива; 2) транспорт - джерело забруднення довкілля; 3) транспорт - одне із джерел шуму; 4) транспорт вилучає сільськогосподарські угіддя під шляхи і стаціонарні споруди; 5) транспорт є причиною травмування та смерті людей і тварин.

Вивчаючи екологічний стан ландшафтних комплексів, слід брати до уваги, до його складу входять різні складові. Тому спочатку потрібно провести оцінку екологічного стану водного середовища, атмосферного повітря, ґрунтів, тваринного і рослинного світу, оцінити антропогенний вплив на оточуюче середовище

Ґрунт є незамінним компонентом біосфери, якому притаманні ряд найважливіших екологічних

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Географічний факультет

**ВІД ГЕОГРАФІЇ ДО ГЕОГРАФІЧНОГО УКРАЇНОЗНАВСТВА:
ЕВОЛЮЦІЯ ОСВІТНЬО-НАУКОВИХ ІДЕЙ ТА ПОШУКІВ
(ДО 140-РІЧЧЯ ЗАПОЧАТКУВАННЯ ГЕОГРАФІЇ
У ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

*МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(11-13 жовтня 2016 р.)*

Чернівці
«Технодрук»
2016

УДК 91 (477.85)(091)
ББК 26г(4УКР-44ЕН)я431+65.04я431
В42

Редакційна колегія:

д.г.н., проф. Руденко В.П.
д.г.н., проф. Круль В.П.
д.г.н., проф. Джаман В.О.
д.г.н., проф. Сухий П.О.,
д.г.н. проф. Ющенко Ю.С.
д.г.н., проф. Кілінська К.Й.
д.г.н., проф. Гуцуляк В.М.
д.г.н., доц. Рідуш Б.Т.
д.г.н., доц. Соловей Т.В.
д.г.н., доц. Заячук М.Д.

Від географії до географічного українознавства: еволюція освітньо-наукових ідей та пошуків (до 140-річчя започаткування географії у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича) : Матеріали Міжнар. наук. конф. (11-13 жовтня 2016 р.). – Чернівці : Технодрук, 2016. – 204 с.

Збірник містить тези і тексти доповідей, що стосуються сучасних тенденцій розвитку географії України та географічного українознавства, розвитку природничо-географічних ідей, традиційних та новітніх напрямків розвитку української суспільної географії, внутрішнього та міжнародного туризму в Україні, гідрометеорологічних процесів та ресурсів і картографо-геодезичного забезпечення й ГІС-моделювання в геосистемологічних дослідженнях.

**УДК 91 (477.85)(091)
ББК 26г(4УКР-44ЕН)я431+65.04я431**